

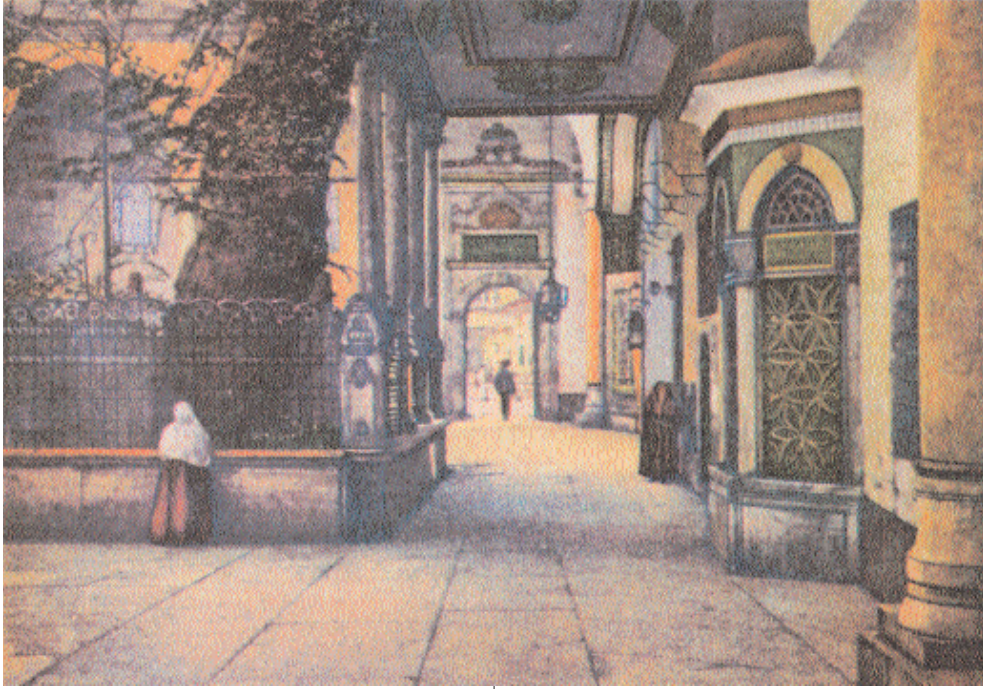
BİR SEMTİN KİMLİĞİ ÜZERİNE: EYÜPSULTAN

PROF. DR. SADETTİN ÖKTEN

1942 yılında İstanbul'da doğdu. Orta öğrenimi Vefa Lisesi'nde, Yüksek öğrenimini de İTÜ İnşaat Fakültesi'nde yapmış ve 1964 yılında buradan mezun olmuştur. O yıl İTÜ Mimarlık Fakültesi'ne asistan olarak girmiştir. 1971-1973 yıllarında ABD'de misafir doktora öğrencisi olarak bulunmuş 1977'de doktor ünvanını almıştır. 1982'de doçent olan Sadettin Ökten 1985'de Mimar Sinan Üniversitesi'ne geçmiş ve 1987'de profesörlüğe yükseltilmiştir. Halen aynı üniversitede görevine devam etmektedir. Kendisi mesleki konuların dışında kültür ve san'at ile de ilgilenmektedir.

Eyüp, Eyüpsultan Camii Türbe, Çınar ve çeşmelerin olduğu avlu, Kartpostal. (Eyüp Belediyesi Arşivi'nden)

Ferdin kimliği kendisini başkalarından ayıran ve fiziksel olmayan yani onun iç dünyasına ait özellikler olarak tanımlanabilir. Yaş, boy, renk, bedensel yapı gibi özellikler kimliği belirlemezler, bunlar ferdin fiziksel ya da madde ile ilgili özellikleridir. Bunların ötesinde insanın insan olmak vasfı dolayısı ile bir iç dünyası vardır ve kimlik işte bu iç dünyanın şekillenmiş, belli bir biçime ve renge bürünmüş halidir. İç dünyanın belli bir istikamette şekillenışı ferdin fiziksel özellikleri üzerinden dış aleme intikal eder. İnsanlar bir kimsenin davranışlarına bakarak onun iç dünyasına hakim olan kuralları veya öncelikleri anlayabilirler. Dış aleme davranışlar ve eylemler ile aksetmeyen bir içsel yapılanma diğerleri için meçhul kalır, o kimsenin kimliği hakkında bir şey söylenemez. Ferdin iç dünyasını düzenleyen etken onun sahip olduğu değer yargılarıdır. Bu değer yargıları ile insan tanıdığı ve sahip olduğu bir çok olgu ve varlık arasında bir sıralama yapar, en başa kendisi için olmazsa olmaz anlamını taşıyan kutsallarını koyar, onlardan sonra önemliler ve ar-

dından da sıradan olarak değerlendirdiği oluşumlar gelir. Bu sıralama bütün insanlarda vardır ve insanlar dış dünya ile olan ilişkilerinde bu sıralamaya göre davranırlar ve diğer insanlar tarafından da bu sıralamalarına göre nitelendirilirler. Mesela bazıları için ilim çok önemlidir, öyle bir kimse hayatını ilme adanmıştır, zamanını, maddi imkanlarını hatta sağlığını ilim uğruna sarf eder, sosyal ilişkilerinde bile bu ilme yönelik etkilidir. Toplum bu kimseyi bilim adamı kimliği ile tanır ve öyle adlandırır. Bazıları için ise maddiyat çok ön plandadır, onların hayatını her zaman daha çok maddi gelir elde etmek amacı biçimlendirir. Toplum bu kimselere değişik adlar ve sıfatlarla ifade edilen maddiyatçı bir kimlik izafe eder. Bazıları da teslimiyet ve aşk insanıdır. Bu özelliklerini hiçbir zaman ifşa etmezler, onlar kendilerini saklı tutarak daima hizmete adanmışlardır. Her an insanların yardımına koşarlar, maddi manevi dertlere çare bulmaya çalışırlar. Hiçbir imkanları olmasa bile daima mütebessim bir yüzleri ve dudaklarında selamları vardır. İnsanlar bu kimseleri dost olarak

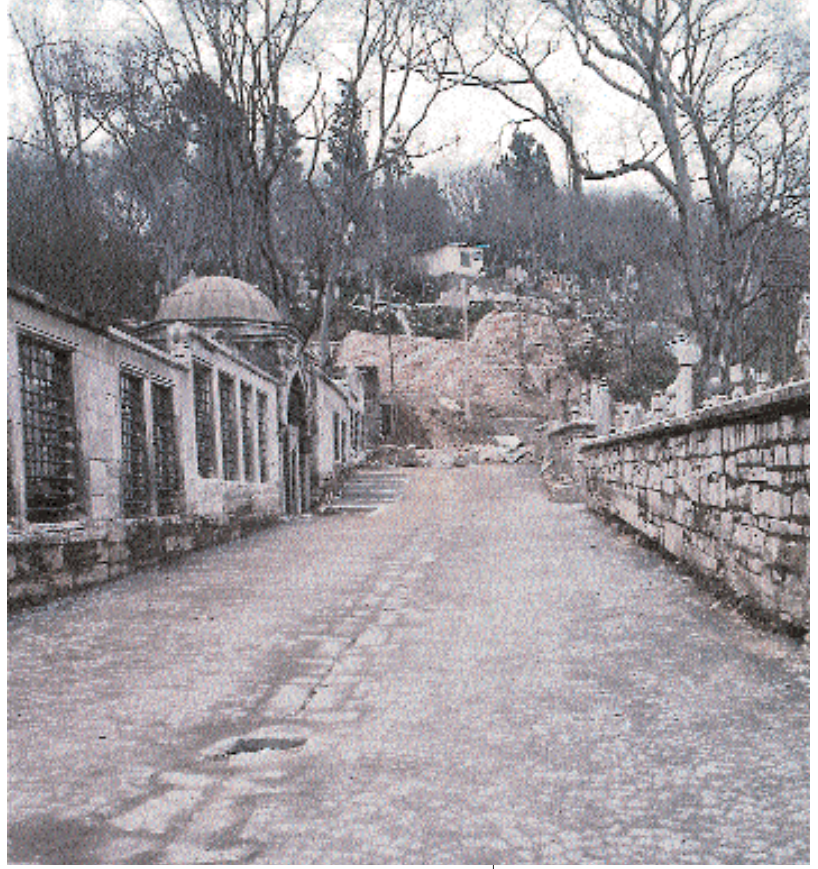
*Eyüp, Eyüpsultan Camii dış avlusu.
(Eyüp Belediyesi Arşivi'nden)*

anarlar. Kısacası kimlik ferдин değer yargıları ile biçimlenmiş iç dünyası veya hiyerarşik bir yapıya kavuşmuş tercihleri ve öncelikleridir. Kimliğin insanlar tarafından algılanması ve nitelendirilmesi ferдин davranışları ile gerçekleşmekle birlikte yalnız bunlarla sınırlı kalmaz. Bu davranışlara ferдин oluşturduğu veya biçimlendirdiği fiziksel çevreyi de katabiliriz. Bir insanın kimliği hakkında bir kanaat sahibi olabilmek için muhakkak onu görmek ve davranışlarını izlemek şart değildir, onun oluşturduğu veya kendine göre düzenlediği mekanları görmek de o kimsenin kimliği hakkında bir kanaat uyandırır. Her ne kadar bu kanaat açık ve kesin sonuçlara davranışlar kadar çabuk götürmezse de mekanın dili anlaşılabilirliği zaman o mekanı düzenleyen insanın kimliği de oldukça belirgin bir biçimde ortaya çıkar. Bu gerçek, san'at eserlerinde çok daha kolay ve net ola-

rak kavranabilir. Bir san'at eserini inceleyen bir eleştirmen onun dilini çözümlenerek eseri meydana getiren san'atçının iç dünyasını açıklayabilir. Eğer bu analiz san'atçının bir çok eseri üzerinde yapılırsa onun kimliği hakkında çok daha ilginç ve doğru yorumlara varmak mümkündür. Bu gerçekten yola çıktığında her hangi bir ferd için de şu sonuç ortaya çıkıyor: Ferd tarafından düzenlenen mekan onun ferdi tercihlerini gösterir. Bu tercihler de onun iç dünyasındaki yapılanmanın dış aleme yansımasından başka bir şey değildir. Böylece düzenlenmiş dış alemde yani mekandan yola çıkarak ferдин iç dünyasının biçimlenişi, diğer bir deyişle kimliği hakkında bazı ipuçları elde edilebilir.

Bir semtin kimliği kavramı ile o semtin fiziksel düzenlenmesinin ve mimari yapılanmasının ifade ettiği manevi hava, iç dünyaya ait biçimlenme anlaşılır. Bu manevi hava, bu ruhi mesaj dış dünyada bulunan bir takım ham maddelerden üretilmiş malzemelere yüklenerek somut algılamaya ve üç boyutlu izlenmeye indirgenmiştir. Semtın görülen ve algılanan maddesel yapısı gerçekte sadece maddesel bir yapıdan ibaret değildir. Çevrede görülen ve kullanılan her elemanın işlevselliğe dayalı bir faydası olduktan başka ve hatta ondan çok daha önemli taşıdığı bir mesaj, verdiği bir haber de vardır. Bu haber, iç dünya veya deruni alem ile ilgili bir haberdir. O, çevreyi düzenleyen toplumsal bilinç ve zevkin kendisinden sonra kalmamasını murad ettiği değerlerin madde planında ifade ve temsilinden başka bir şey değildir. Bir semti o yerde yaşayan toplum belirler ve oluşturur. Toplumu meydana getiren ferdlar bu toplumsal yapı içinde aynı değerleri paylaşıyor ve bunlar doğrultusunda aktif eylemler yapıyorlarsa o semtin

dokusu çok kısa bir zaman içinde bu toplumsal etkinliğin ana eksenini yansıtan bir biçimlenme kazanır. Bu durumda o semt, içinde yaşayan insanların mekan kurgusu konusundaki tercihlerini ve dolayısı ile bu tercihleri yönlendiren, onların arkasında yer alıp onları motive eden iç dünyalarını aksettirecek bir niteliğe kavuşur. İç dünyası olabilirdiğince geniş ve renkli olan toplumların inşa ettikleri ya da düzenledikleri semtlerde bu renklilik ve zenginlik ve bunlarla ortaya çıkan bir derinlik hissedilir. Böyle meydana gelmiş bir semtin tutarlı ve belirli özellikleri hemen fark edilir, bu semt insanı etkileyen bir kişiliğe sahip olarak algılanır. Bunun tersine bir semtte yaşayan insanların ortak oldukları ve uygulamak için birlikte davranabilecekleri bir değerler bütünü yok ise bu durum da çevreye hemen intikal eder. Orada bir genel çizgi etrafında birleşmiş ve belli bir havayı ihsas eden bir mekansal düzenleme bulmak mümkün değildir. Bunun yerine belki işlevselliği öne çıkaran ya da maddesel çıkarı tek parametre olarak kaale alan tek düze bir anlayış ve bunun getirdiği yüzeysel bir yapılanma söz konusudur. İnsan denilen varlığın sadece işlevselliğin sınırları içinde kısıtlı kalamayacağı düşünülürse böyle mekanlar ferdi bir süre için oyalasa bile bunun hemen sonra ereceği ve ruhun kendi ufuklarını tatmin edecek kimlikli çevrelere hasret duyacağı aşikardır. Şüphesiz işlevsellik ve maddi menfaat hayatın reddi mümkün olmayan bir gerçeğidir, ama insan hayatı yalnız bunlarla sınırlanabilir mi? Bir ömrü sadece bunlara hasretmek insan olmak onuru ve sorumluluğu ile ne mertebede bağdaşır? Bu soruların cevaplarını farklı biçimlerde veren toplumların inşa ettikleri semtlerde bu cevapların ne olduğu aynen okunabilir. Birinde ruhsal derinliği, insani boyutu

ve estetik değeri yaşatan bir düzenleme ve yapılanma görülürken diğerinde fayda ve çıkara dayalı ve sadece bunlarla sınırlı bir çevre meydana gelir. İnsanların semtleri nitelendirirken, semtler arasında ayırım yaparken arka planda daima bu ikilem yani maddesel çıkar ile ruhsal zenginlik zıtlığı vardır. Ve insanların çoğu maddesel çıkarın yansıdığı semtleri tercih ettikleri halde huzur ve sükun veren, içsel derinliği olan bir semtin hasretini daima çekerler.

Bir semt belli bir anlayış ve zevk etrafında oluştuğundan sonra belki ufak değişiklikler geçirerek bu durumunu epey uzun bir müddet muhafaza eder. Bu, mimarinin ve fiziksel çevre düzenlemesinin tabiatı icabı böyledir. Mimari ve çevre insan ömrü ile kıyaslandığında oldukça uzun süren bir hayata sahip olan ve kolayca değiştirilemeyen olgulardır. Bunlara ait bir başka özellik ise sabit, sessiz ve üç boyutlu olan bu var-

Eyüp, Eyüpsultan Camii Kuzey kısmı, bazireler ve Piyerloti'ye çıkan yollar. (Eyüp Belediyesi Arşivi'nden)

*Eyüp, Şabsultan Mektebi,
Türbesi ve haziresi.
(Eyüp Belediyesi Arşivi'nden,
Fotoğraf Kazım Zaim)*

lıkların insanlar tarafından devamlı olarak görülmeleri ve kullanılmaları vakıasıdır. Her hangi bir san'at eserini izlemek için belli bir zaman ayırmak ve belli bir eylemde bulunmak gerekirken bir semtin mimari yapılanması ve çevresel düzenlenmesi algılanmaya her an açıktır. Bu algı sokağa çıktığınız veya pencereden baktığınız anda başlar, izleme sona erdiğinde iç dünyanızda, estetik ufkunuzda devam edip gider. Gerçekte algılanan şey bir maddesel düzenleme olmakla birlikte o maddesel düzenlemenin ardındaki manevi tercihler ve yorumlardır. Semt bu özelliği ile içinde yaşayan ve onu kullanan insanlar için sessiz ve uzun süreli bir eğitici dir. Mesajını ve öğretisini zamana yayılmış olarak, yavaş ve devamlı bir surette verir. Öyle ki bir semtte yeterli uzunlukta yaşamış biri farkında olmaksızın o semtin rengine ve havasına bürünür, tercihlerinde o semtin izleri görülür. Bu etki ilk bakışta o semtin atmosferinden geliyor gibi görünürse de esas itibarı ile kaynağını o atmosferi oluşturan toplumsal bilinç ve tercihlerden almıştır. Böylece toplumsal değerler o semtte

daha sonra yaşayan kimselere de hiçbir yük getirmeden kendiliğinden nakledilmiş olur. Bu da bir semtin eğitici etkisinin kültürel bütünlük ve devamlılığa katkısı olarak nitelendirilebilir.

Bir semtin kimliği hakkında bu genel açıklamaları yaptıktan sonra şimdi Eyüp Sultan semtini dikkat nazarına alıyoruz. Burada şu anda var olan mimari dokuya ve çevresel düzenlemeye bakarak, bunları gözlemleyerek fikri bir sonuç ve duygusal bir mesaj elde etmeye çalışıyoruz. Bu semtin kimliğini belirlemek için ilk sorulması gereken soru kanımızca şu olmalıdır: Bu semti diğerlerinden ayıran mimari ve çevresel bir özellik var mıdır? Varsa bu özellik nedir? Eyüp Sultan semti bu son doğrultusunda gözlemlendiğinde ilk göze çarpan ve vurgulanması gereken iki önemli unsur ile karşılaşılır. Bunlardan biri Eyüp Sultan türbesi diğeri onun etrafında halkalanan ve düzlükten başlayarak arkadaki dik yamacı tamamen kapladıktan sonra tepenin üst noktasına uzanan mezarlıktır. Semtin sokaklarının biçimlenmesi evlerinin bugünkü durumları bir dereceye kadar dükkanla-

*Eyüp, Sokullu Külliyesi.
(Eyüp Belediyesi Arşivi'nden,
Fotoğraf Kazım Zaim)*

rı ve çarşısı İstanbul'un zenginlikle henüz pek tanışmamış mahallelerinde benzer biçimlerde hâlâ mevcuttur. Fakat türbeyi ve onu çevreleyen mezarlığı bu ölçüler ve etkinlik içinde sadece bu semtte görebiliyoruz. Bir gözlemci olarak türbe civarında yeterli uzunlukta bir zaman dilimi geçilirse ve buraya gelen kimselerle biraz ülfet edilirse olay daha şumullü ve derin olarak kavranabilir. Bu ilk izlenimlerden sonra herhalde konu hakkında biraz bilgi toplamak, kitap karıştırmak gerekecektir. Sonra farklı zamanlarda türbe gözlemlerine devam edilebilir, böylelikle türbe ile yaşayan insanlar arasındaki ilişki olabildiğince yakalanabilen boyutları ile ortaya çıkar. Bu boyutların bir kısmı bilgi ile ilgilidir, türbenin geçmişini ve orada yatan kişinin kimliğini tarih sayfalarından öğrenebiliyoruz. Diğer bir kısmı ise duygusaldır, bu boyutu da orayı ziyaret eden insanlarla konuştuğunda, çoğu kez onların hallerini inceleyince anlıyoruz. İnsanlar sığınacak bir yer aramaktalar, yoğunlaşan ve taşımaktan aciz kaldıkları hayat problemlerini maddi hayatın ötesine intikal etmiş bir

varlık ile paylaşıyorlar. Ona anlatıyorlar, ondan yardım istiyorlar, bu da işin duygusal boyutudur. İnsanların bu semte ilgisi ve türbedeki kimse ile ilişkisi devam ettiğine göre bu olguların yaşadığını ve hayatta belli bir boşluğu doldurduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu ilgi ve ilişkinin mahiyetini burada tartışmayacağız, herkes bu olguya kendi anladığı manayı ve hissettiği duyguyu yükleyebilir, önemli olan bu ilgi ve ilişkinin varlığıdır. Eyüp Sultan semtine kimlik veren işte bu ilgi ve ilişkinin temel sebebi olan kişi, türbede yatan zattır. Bu kimsenin artık maddi ölçülerle ifade edilemeyen varlığı maddi bir yapılanma olan türbede kendini hissettirmiş ve oradan o vasıta ile maddi dünyadaki insanlarla iletişim kurulmuştur. Bu vakıa semtin kimliğinin temel taşıdır. Bu gerçeği daha iyi kavramak için şu anda türbenin oradan kaldırıldığını ve türbe ile ilgili tüm izlerin silindiğini varsayalım. Bundan sonra insanlar tarafından aynı ilginin sürdürüleceğini ve ilişkinin aynı düzeyde devam edeceğini söylemek herhalde çok zordur. Belki sadece hatıralar ile yetinebilen ve sayı-

*Eyüp, Akarçesme.
(Eyüp Belediyesi Arşivi'nden)*

ları giderek azalan insanlar eski ilgiyi bir süre daha sürdürebilirler ve sonra semt giderek farklılığını kaybeder, komşu bölgelere benzer.

Şimdi kimliği belirleyen asli unsur olan türbe ile toplumun ilişkisinin nasıl başladığına bakalım. Türbe ve çevresi bugünkü yapılanmasına karşı nasıl erişti, bugün insanlara verdiği haber hangi anlayış ve tercihin maddeye yansımadır? Bu soruları göz önüne alalım. Yine tarihe müracaat ediyoruz ve oradan öğreniyoruz ki toplum türbede yatan kimseyi yalnız ve kimsesiz bir bilinmez kabir iken bulmuştur. Ancak o kabrin kime ait olduğunu anladıktan sonra kendi manevi dünyasındaki yüce mevkii dolayısı ile o kabrin sahibine hizmeti bir borç bilmıştır. O dönemlerde toplum o kimse ile aynı inancı ve değerler manzumesini paylaşmaktadır. O kimseyi kendilerine manevi bir lutuf, kutsal bir misafir ve yol gösterici bir

önder olarak algılamaktadır. Bu duygular etrafında oluşmuş toplumsal bir bütünlük vardır. Bu bütünlük ile toplumsal bilinç ve zevk türbe ve civar mekanı oluşturmuşlardır. Bu mekan yakın planda türbeyi merkez kabul eden bir külliye etrafındaki kabristandır. Bütün bu mekanlarda türbede yatan zatın, Eyüp Sultan'ın manevi hükümrانlığının maddi boyuta yansımış şekli hissedilir. Belki birkaç yüzyıl devam eden bu maddi yapılanma artık durağanlığa erişmiştir, şimdi sessiz ve devamlı bir biçimde haberini neşretmektedir. İnsanlar işte bu habere geliyorlar, semt bu haberle kimlik kazanıyor ve muzdarip ruhlar bu haberle maddi dünyanın kısıtlamalarını aşabiliyor, bir teselli ve huzur imkanı bulabiliyorlar.

Eyüp Sultan'da mezarlıklar da var, türbe sanki bunların merkezi, odak noktası gibi. Semtin ilk oluşmaya başladığı eski yüzyıllarda insanlar öldükleri zaman buraya gömülmeyi vasiyet etmişler. Burada yatan büyük manevi önderin yakınına gömülmek onlar için ölümün soğukluğunu gideren bir vesile olmuş. Ahiret uykularında Eyüp Sultan ile komşu olmak istemişler ve bu sebeple burası giderek büyüyen ve itibar kazanan bir mezarlıklar bütünü haline gelmiş. Bu saygınlık ve rağbet, ölümü o dönemlerin anlayışına benzer biçimde değerlendiren günümüzün bazı sosyal kesimleri arasında halen devam etmektedir. Bazı insanlara göre Eyüp Sultan mezarlığı ahiret yolculuğunun başlangıcı olan kabir hayatı için nerede ise vazgeçilmez bir özelemdir. Duyulara dayalı yalın biz gözlem bize ölümler ile Eyüp Sultan arasında ne gibi bir ilişkinin var olduğunu bildiremiyor. Ancak insanların bu kabristana gömülmeyi istediklerini, burasının saygınlığı olan bir kabristan olduğunu tesbit ediyoruz. Yukarıda da değinildiği gibi bu saygın-

lık ve rağbet Eyüp Sultan'ın kabrinin keşfedilmesi ile başlamaktadır. O dönemlerin toplumsal anlayışına göre burası bu kabir nedeni ile kutsal bir mekandır. Bu anlayış bazı ufak değişikliklerle birlikte bu gün de devam etmektedir. Bunun sonucu olarak Eyüp Sultan mezarlığında tahmini çok güç muhteşem bir tarihi birikim oluşmuştur. Burasının manevi cazibesi toplumun her kesimini son yolculuk için buraya çekerken yüzyıllar boyu gelen ve toplumu etkileyen önemli şahsiyetler de bu temayülü paylaşmışlar ve buraya gömülmüşlerdir. Eyüp Sultan mezarlığı mezar taşı geleneğinin sağladığı geniş imkanlar ile mistik bir boyut içinde bir nevi açık hava tarih müzesidir. Yüzyılların geçit resmini ve o sıralarda parlayan yıldızları andıran mühim ricali orada tek tek bulabilirsiniz. Bu olgu da semtin kimliğinin bir başka boyutu olarak belirmektedir. Şimdi semtin kimliğini oluşturan üçüncü unsura geliyoruz, bunlar Eyüp Sultan'daki manevi eğitim merkezleridir. Buralar çok mütevazı ve müşfik mekanlardır, hatta bazan bir iş yeri, bir basit ev ya da odacık bu iş için yeterli olmuştur. Burada asıl olan güzellikleri söyleyen dualı bir ağız ve bu güzelliklere talip olup nasipli bir kulaktır. Eyüp Sultan'daki manevi odaklar yüzyıllar boyu Eyüp Sultan insanını yetiştirmişlerdir. Türbede yatan zatın kudsıyyeti ve feyzi doğrultusunda ve bunları hayatında en önemli değerler olarak algılayan ve kendisini bunlara göre bezeyen toplumsal yapı çizgisinde bir eğitim uygulamışlardır. Böylece Eyüp Sultan'ın temsil ettiği ideal ve öğretisi hayata geçmiş, insanların iç dünyalarını biçimlendirmiş ve toplumun kültürel yapısı nesilden nesile aynı esasları muhafaza ederek intikal etmiştir. Bu gün Eyüp Sultan'ın öğretisini ve coşkusunu bir nebze olsun derin ve içten ya-

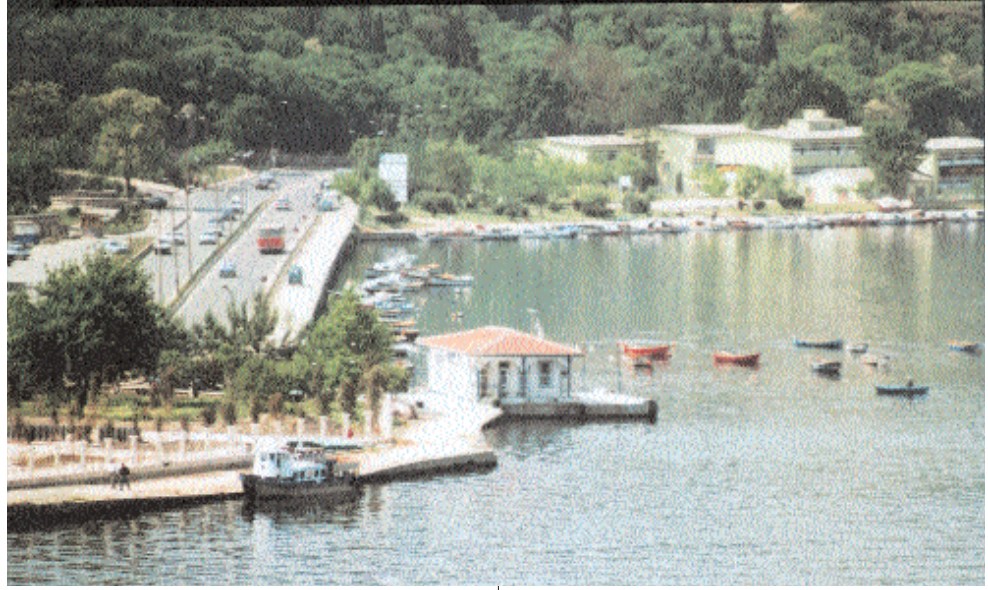

şıyorsak bunun nedeni bu suretle sağlanan kültürel devamlılık ve ruhsal bütünlüktür. Bunu da aşk ve muhabbet esasına göre eğitim veren manevi merkezlere borçluyuz.

Yüzyılımızda değişen İstanbul ile birlikte Eyüp Sultan semti de değişmiştir. Özellikle çevrede kurulan sanayi ile birlikte eski yüzyılların billurlaşmış kimliğini taşıyan Eyüp Sultan kimlik defterine yeni sayfalar eklemek zorunda kalmıştır. Hatta bu defterdeki bazı sayfalar bu yeni yapılanma nedeni ile biraz silikleşmiş ve zor okunur hale gelmiştir. Sanayinin getirdiği yeni nüfus Eyüp Sultan ideal ve öğretisini anlayıp hayatına geçirecek yeteneklerden yoksundur. Onun, çözümlenmeyi bekleyen çok acil ve sıradan hayati problemleri vardır. Bedensel varlığı sürdürmek ve daha ileri düzeylere yükselmek hedeflenirken Eyüp Sultan'ın kültürel boyutunu idrak edecek zihin, ruhsal

*Eyüp, Şahsultan Mektebi ve sebili.
(Eyüp Belediyesi Arşivi'nden,
Fotoğraf Kazım Zaim)*

*Eyüp, Bostan İskelesi ve Halıç.
(Eyüp Belediyesi Arşivi'nden)*

boyutunu hissedecek gönül oldukça gerilerde kalmıştır. Böylece Eyüp Sultan yüzyılımızın ortalarına doğru emek denilen değerın adeta bütünü ile hayatlarını biçimlendirdiği kitlelerin semti olmaya yüz tutar. Bu insanların yaşama ve davranış biçimleri şüphesiz semt için yeni bir kimlik unsurudur. Ancak bu unsur semti diğerlerinden ayıran bir ayrıcalık taşımaz, emeği ile geçinen insanlar başka semtlerde nasıl yaşıyor ve davranıyorsa Eyüp Sultan'da da öyle yaşar ve davranırlar. Semt bu boyutu ile aynı işlevi paylaşan başka semtlere benzer, diğer bir deyişle kimliğinden önemli bir özellik yitirir. Bu kaybediş semtin eski sakini Eyüp Sultan'ının hızla ortadan çekilmesi ile daha da şiddetlenir. Toplumda Eyüp Sultan'ının yetişmesine medar olan şartlar değişmiştir, toplum bu yüzyılda eski asırlarda geçerli ve saygın tuttuğu değerlere itibar etmemektedir. Bu dönemlerde toplumdaki hakim değerler modernitenin öngördüğü değerlerdir ki bunlar kısaca akıl ve maddi güç olarak tanımlanabilir. Klasikleşmiş eğitimde bu değerleri asla inkar etmeyen fakat bunlarla kısıtlı kalmayarak bunların ötesine geçen eski Eyüp Sultanlı sadece akıl ve maddi güç ile doldurulan bir hayata

katlanamaz ve sessizce aramızdan çekilir. Eski Eyüp Sultanlılar bu maddesel ve hoyrat yaşamı anlamaz nazarlar ile seyredip bir bir bu dünyadan ayrılırken yerlerine aynı değerleri yücelterek manayı maddenin, gönlü aklın önüne geçiren ve hayatı böyle yorumlayan yenileri gelmez. Eyüp Sultan türbesi ve mezarlığı kendi kainatına aşına insanlardan mahrum, Eyüp Sultan semti kalabalık yığınlara rağmen boş kalır. Semtın manevi eğitim merkezleri ise talip kalmadığı için çoktan tarihe intikal etmişlerdir. Şimdi buralarda mes'ud bir mazinin gönle burukluk ve acı bir haz veren hatıraları yaşanmaktadır. Şu sıralarda Eyüp Sultan kendisini yaşayan ve yaşatan öz hemşehrilerinden cüda düşmüş bir vatan parçası gibidir. Her ne kadar semt gerek günü birlik gelen ziyaretçilerle dolup taşıyorsa da, gerek eskiye nisbetle çok daha fazla sayıda sakini barındırıyorsa da genel hatları ile bakıldığında semt ile bu insanlar arasında aşılması hiç de kolay olmayan bir perdenin bulunduğu söylenebilir. Şimdiki Eyüplüler, ister ziyaretçi ister semt sakini olsunlar semtin kültürel ve manevi boyutlarını anlayacak ve hissedecek genişliğe ve derinliğe sahip değildir. Semtın özelliklerine katkıda bu-

*Eyüp, Eyüpsultan Meydanı.
(Eyüp Belediyesi Arşivi'nden)*

lunmak ve onu daha zenginleştirip geliştirerek gelecek zamanlara taşımak hayallerinden bile geçmez. Onlar Eyüp Sultan'daki birikimi ne olduğunu fazla bilmeden bol bol kullanmaktadırlar. Ömrünü tamamlamış modernitenin hâlâ ümitli ve saf çocukları hayatlarına yön veren akıl ve maddi çıkar engelini aşamadıkça ne Eyüp Sultan'dan gereği gibi yararlanabilirler ne de ona gereken itina gösterirler. Bu durum devam ettikçe semtin kimliği giderek silikleşir ve sonunda kaybolur.

Modernite sonrası anlayışı aklın ötesini red etmiyor, hayatın sadece maddi sınırlar ile kısıtlı kalamayacağını kabul ediyor. Ancak aklın ötesindeki alana ne koyacak onu pek bilemiyor. Bu alanda bir karmaşa var, akla ve onun doğrularına bir tepki olarak seçilen ters ve sınırsız davranışlar ile ruhu yücelten ve gönlü ışıklandıran eğitim burada aynı kefedeymiş gibi duruyor. Aralarında bir tercih yapılabilecek değerler manzumesi ise modernite sonrası insanının bikiimleri arasında mevcut değil. Diğer taraftan modernitenin biçimlendirdiği maddesel yaşam bütün hızı ve getirisi ile devam etmektedir. İnsanlar bu getiri-

ye adeta müptela olmuş bir biçimde hem onun problemlerinden giderek artan bir feryad ile şikayet etmekte hem de ondan asla vazgeçememekte. Bu manzarada Eyüp Sultan hâlâ insanlara bir teselli ve şifa kaynağı olarak hizmet veriyor. Ama nereye kadar? Mekanı ona can veren ruhun gösterdiği doğrultuda yaşatmaz ve geliştirmesiniz bir süre sonra elinizde ruhsal gücü boşalmış sadece maddeden ibaret bir yapılar yığını kalır. Eyüp Sultan gibi bir mekanı da ancak onun dilinden anlayan, onun gönül iklimine girebilen ruhlar yaşar ve yaşatır. Böylelerini yetiştiremeyen toplum sonunda Eyüp Sultan kimliğini kaybetmek tehlikesi ile karşı karşıyadır. Modernite sonrası akıl dışını ve maddiyat ötesini kabul eden insanın Eyüp Sultan'ın gizemli dünyasına girebilmekte modernist insandan daha fazla şansı vardır. Mesele aklın maverasını düzene koyup aşk ve muhabbet kervanına katılabilmektedir. Eyüp Sultan kimliği gerçek aşkı tadabilen hemşehrilerini, diğer bir deyişle eski Eyüp Sultanlıların yeni zamanlardaki temsilcilerini bekliyor.